

IM.STEFANA

**FUNDACJA
BATOREGO**

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Warszawa, 3 października 2017 r.

STANOWISKO ZESPOŁU EKSPERTÓW PRAWNYCH PRZY FUNDACJI IM. STEFANA BATOREGO W SPRAWIE PREZYDENCKIEGO PROJEKTU USTAWY O SĄDZIE NAJWYŻSZYM

Zespół Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego poddał analizie prawnej projekt ustawy o Sądzie Najwyższym zaprezentowany w dniu 26 września 2017 r. przez Prezydenta RP (dalej: **Projekt**). Na podstawie tej analizy Zespół formułuje następujące uwagi:

Po pierwsze, niezbędna reforma wymiaru sprawiedliwości powinna być przeprowadzona w oparciu o głęboką analizę funkcjonowania władzy sądowniczej, diagnozę przyczyn powstawania przewlekłości postępowań sądowych oraz innych wad w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. W działaniach tych w pierwszej kolejności należałoby się skupić na poprawie warunków pracy sędziów sądów pierwszej instancji, ograniczeniu zakresu ich obowiązków administracyjnych, by mogli skupić się na wymiarze sprawiedliwości. Sądy te są bowiem najbliższe obywatelowi, a uzyskanie pozytywnych efektów na tym etapie najskuteczniej sprzyjałoby ograniczeniu przewlekłości postępowań. Zmiany ustroju i zasad funkcjonowania Sądu Najwyższego powinny być ostatnim etapem reformy wymiaru sprawiedliwości.

Po drugie, zmiany ustroju i zasad funkcjonowania Sądu Najwyższego powinny być wprowadzane ze szczególną dbałością o zachowanie zasad podziału władzy, niezawisłości sędziów i niezależności sądów. Sąd Najwyższy sprawuje bowiem nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania. Projekt nie spełnia w tym zakresie niezbędnych standardów wynikających z Konstytucji RP, zwiększając ponad miarę uprawnienia organów władzy wykonawczej kosztem niezależności Sądu Najwyższego.

Obniżenie wieku emerytalnego powodującego przejście sędziego w stan spoczynku mieści się w ramach swobody regulacyjnej ustawodawcy i trudno stawiać zarzuty naruszenia Konstytucji RP, z tego względu, że Projekt określa ten wiek na poziomie 65 lat. Rozwiązania przyjęte w Projekcie prowadzą jednak do ograniczenia konstytucyjnych kompetencji Krajowej Rady Sądownictwa i powierzają je dyskrejonalnemu uznaniu Prezydenta RP. Sędziowie Sądu Najwyższego po osiągnięciu wieku emerytalnego mogą bowiem dwukrotnie wnioskować do Prezydenta RP o przedłużenie ich czynnej służby sędziowskiej o trzy lata. Decyzję w tym zakresie podejmuje Prezydent RP o oparciu o niejasne i uznaniowe kryteria, jedynie ewentualnie mogąc swą decyzję konsultować z Krajową Radą Sądownictwa. Zgodnie z art. 179 Konstytucji RP Prezydent RP powołuje sędziów na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa na czas nieoznaczony. Zgodnie z Konstytucją RP to Krajowa Rada Sądownictwa powinna zatem decydować o przedłużeniu czynnej służby sędziowskiej sędziów SN, którzy ukończyli 65 lat. Stworzenie możliwości dwukrotnego występowania z wnioskiem do Prezydenta RP o

przedłużenie czynnej służby o 3 lata, w połączeniu z niejasnymi kryteriami wyboru, prowadzi do podważenia gwarancji niezawisłości sędziowskiej i naruszenia zasady podziału władz.

Po trzecie, w istniejącym stanie faktycznym, z uwagi na osiągnięcie wieku emerytalnego, skróceniu ulega konstytucyjna kadencja Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Ustawodawca dostrzega ten problem przewidując odrębny przepis (art. 108 §4 Projektu), w którym reguluje sposób kierowania Sądem Najwyższym po skróceniu kadencji Pierwszego Prezesa SN. Sposób tej regulacji rodzi wątpliwości z punktu widzenia art. 183 ust. 3 Konstytucji RP. Ustawodawca powinien bowiem przewidzieć przepisy przejściowe pozwalające na terminowe zakończenie konstytucyjnej kadencji Pierwszego Prezesa SN. W tym zakresie Projekt rodzi także wątpliwości co do zgodności z zasadami prawidłowej legislacji (art. 2 Konstytucji RP).

Zmiany wprowadzane Projektem rodzą wątpliwości co do zachowania zasady nieusuwalności sędziów (art. 180 ust. 1 Konstytucji RP). Sędziowie Izby Wojskowej z dniem wejścia w życie Projektu przenoszeni są w stan spoczynku, choć nie ma przeszkód by orzekali w Izbie Karnej, do której przenoszone są sprawy podlegające orzecznictwu sądów wojskowych. Sędziowie orzekający dotychczas w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych zostają pozbawieni możliwości orzekania w zakresie spraw publicznych. Sprawy te – należy podkreślić, że chodzi o sprawy związane przede wszystkim z oceną ważności wyborów i protestów wyborczych – powierza się nowym sędziom Sądu Najwyższego. Celowość takiego działania ustawodawcy jest wątpliwa, a ryzyka – w tym dla prawidłowej oceny ważności wyborów demokratycznych w Polsce – znaczne.

Po czwarte, wątpliwości budzi sposób uregulowania nowej nadzwyczajnej skargi, której wprowadzenie – z uwagi na szeroki zakres przedmiotowy – grozi paraliżem systemu wymiaru sprawiedliwości oraz instytucji publicznych, za pośrednictwem których skarga ta ma być wnoszona do Sądu Najwyższego. Dyskusyjny jest także udział ławników w rozstrzyganiu tych spraw. Konstytucja RP dopuszcza wprawdzie udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (art. 182 Konstytucji RP), ale powinien on być większy przy ocenie faktów, co ma miejsce przed sądem I instancji, a mniejszy przy ocenie prawa, którego dokonują instancje wyższe.

W ocenie Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego liczne przepisy Projektu naruszają Konstytucję RP, a jego przyjęcie w obecnym kształcie będzie szkodliwe dla systemu wymiaru sprawiedliwości w Polsce.

Zespół Ekspertów Prawnych przy Fundacji im. Stefana Batorego

Łukasz Bojarski — prezes zarządu i współzałożyciel Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRIS

Jacek Czaja — prezes zarządu Towarzystwa Prawniczego

dr Piotr Kładoczny — docent na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Członek Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

dr hab. Marcin Matczak — profesor w Katedrze Filozofii Prawa i Nauki o Państwie Uniwersytetu Warszawskiego, partner w Kancelarii Domański, Zakrzewski, Palinka sp.k.

dr hab. Tomasz Pietrzykowski — profesor w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

dr hab. Piotr Radziewicz — Instytut Nauk Prawnych PAN

dr Anna Śledzińska-Simon — Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Katedra Prawa Konstytucyjnego, Uniwersytet Wrocławski

dr Tomasz Zalański — członek zarządu Stowarzyszenia im. Prof. Zbigniewa Hołdy, Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka sp.k.

prof. zw. dr hab. Fryderyk Zoll — profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu w Osnabrück

Zespół Ekspertów Prawnych działający od 2016 roku przy Fundacji im. Stefana Batorego zajmuje się oceną przygotowywanych przez rząd i parlament zmian prawnych dotyczących ustroju państwa oraz miejsca instytucji publicznych i obywatelskich w systemie prawa. Członkowie Zespołu prowadzą monitoring projektów aktów prawnych, analizując je przede wszystkim pod kątem zgodności wprowadzanych rozwiązań z Konstytucją RP, normami międzynarodowymi i demokratycznymi standardami państwa prawa. Oceniają też stopień ingerencji przepisów w prawa człowieka i obywatela oraz kierunek zmian ustrojowych, jaki wytycza stanowione prawo.